

Історія

УДК 94(477.83/.86):392 “1900–1914”

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.16930726>

Вклад Кирила Трильовського у поширенні козацьких традицій і символіки XVI – XVIII ст. в українському січовому русі на Покутті початку XX ст.

Кобута Степан Йосифович,

кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії України і методики викладання історії, Прикарпатський національний університет імені Василя

Стефаника, м. Івано-Франківськ, Україна,

<https://orcid.org/0000-0002-9210-3319>

Королько Андрій Зіновійович,

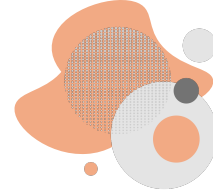
кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України і методики викладання історії, Прикарпатський національний університет

імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ, Україна,

<https://orcid.org/0000-0001-7435-5806>

Прийнято: 11.08.2025 | Опубліковано: 23.08.2025

***Анотація:** Дослідження спрямоване на вивчення діяльності січового руху на Покутті в умовах політизації українського національного руху на початку XX ст. Наукова новизна полягає в аналітичному осмисленні впливу козацьких традицій і символіки на діяльність осередків товариства «Січ» на території краю.*

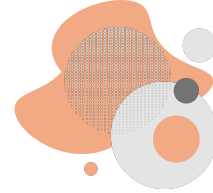

Метою статті є вивчення вкладу Кирила Трильовського у поширенні козацьких традицій і символіки XVI – XVIII ст. в українському січовому русі на Покутті початку XX ст.

Методологія дослідження базується на принципах історизму, об'єктивності, науковості, системності. Використано загальнонаукові та спеціальні наукові методи, зокрема порівняльно-історичний, аналітично-типологічний, історичної реконструкції, статистичний.

У результаті дослідження встановлено, що козацькі звичаї і традиції, які увібрали в себе українські січові товариства Покуття, пов'язані з проникненням запорізького козацтва на територію Західного Поділля і Прикарпаття у кінці XVI – XVII ст. Народ передав з вуст у уста легенди про перебування козаків на Покутті. Чимало місцевих українців були нащадками козаків, що оселилися тут після ліквідації Запорозької Січі і пам'ятали свій козацький родовід.

Своєрідним центром продукування січових ідей на території Східної Галичини на початку XX ст., а отже і поширення козацьких традицій і символіки XVI – XVIII ст., став історико-географічний регіон Покуття. Активно долучився тут до розробки та впровадження цієї справи «батько» січового руху Кирило Трильовський. Під його орудою, незважаючи на постійні перешкоди та заборони влади, було розроблено й втілено в життя проекти всієї потрібної атрибутики, в яких були присутні елементи козацько-гетьманської доби. Для товариств краю були характерними чесноти, типові для Запорізької Січі, – громадянськість, повага до закону, рівність, товарицькість, моральність, пошана до своєї і чужої гідності. Завдяки старанням К. Трильовського місцеві січові осередки використовували козацькі елементи одягу, важливе значення надавалось зовнішньому оформленню – за прикладом Запорозької Січі жителі краю мали козацькі клейноди. Загальнокрайові січові свята увібрали в себе найкращі традиції

зібрань козацьких рад XVI – XVIII ст. – здійснювалась урочиста хода, показувались фізичні вправи, звучали патріотичні пісні і промови.

Через «Січі» пройшли десятки і сотні молодих жителів краю, які на все життя зберегли січову виправку, високу моральність та громадську активність. Саме вони стали основою формування українського січового стрілецтва, прийняли участь у визвольних змаганнях українського народу 1918–1923 рр.

Ключові слова: *Покуття, товариство, «Січ», Кирило Трильовський, Запорізька Січ, козацька символіка, традиція.*

The contribution of Kyrylo Trylovsky to the spread of Cossack traditions and symbolics of the 16th – 18th centuries in the Ukrainian Sich movement in Pokuttya at the beginning of the 20th century

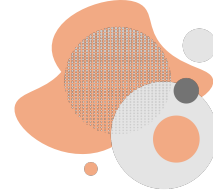
Stepan Kobuta,

PhD (History), Associate Professor of the Department of History of Ukraine
and Methods of Teaching History,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0002-9210-3319>

Andrii Korolko,

PhD (History), Associate Professor of the Department of History of Ukraine
and Methods of Teaching History,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0001-7435-5806>

Abstract: *The research is aimed at studying the activities of the Sich movement in Pokuttya in the context of the politicization of the Ukrainian national*

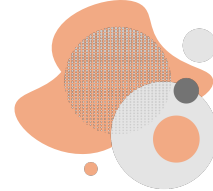

movement at the beginning of the 20th century. The scientific novelty lies in the analytical understanding of the influence of Cossack traditions and symbolics on the activities of the Sich society cells in the region.

The aim of the article is to study the contribution of Kyrylo Trylovsky to the spread of Cossack traditions and symbolics of the 16th – 18th centuries in the Ukrainian Sich movement in Pokuttya at the beginning of the 20th century.

The methodology of this scientific study is founded on the principles historicism, objectivity, scientific rigor and systematic analysis. General scientific and special scientific methods were used, in particular comparative-historical (using processed sources to study the promotion of Cossack traditions and symbolics of the 16th – 18th centuries in the Ukrainian Sich movement in Pokuttya at the beginning of the 20th century), analytical-typological (to study elements of the Cossack past: Sich uniforms, postage stamps, flags of the early 20th century), historical reconstruction (for the restoration and reproduction of past events in the history of Ukraine of the 16th – 18th centuries. through the holding, with the assistance of Kyrylo Tryliovsky, of nationwide Sich holidays in Pokuttya at the beginning of the 20th century. which absorbed the best Cossack traditions), statistical (for collecting, processing, analyzing and interpreting statistical data related to the history of Pokuttya, quantitative indicators of the Sich holidays held in the region at the beginning of the 20th century, etc.). The comprehensive use of principles and methods contributed to a clear justification of scientific research through an appropriate source base.

As a result of the study, it was found that the Cossack customs and traditions that were absorbed by the Ukrainian Sich societies of Pokuttya are associated with the penetration of the Zaporizhian Cossacks into the territory of Western Podillia and Precarpathia at the end of the 16th – 17th centuries. The people passed down legends about the stay of the Cossacks in Pokuttya from mouth to mouth. Many

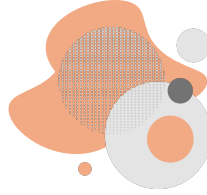
local Ukrainians were descendants of cossacks who settled here after the liquidation of the Zaporozhian Sich and remembered their Cossack lineage.

The historical and geographical region of Pokuttia became a kind of center for the spread of Sich ideas in the territory of Eastern Galicia at the beginning of the 20th century, and therefore the spread of Cossack traditions and symbolics of the 16th – 18th centuries. The “father” of the Sich movement, Kyrylo Trylovsky, actively participated in the development and implementation of this cause. Under his leadership, despite constant obstacles and prohibitions from the authorities, projects with all the necessary attributes were developed and implemented, which included elements of the Cossack-Hetman era. The cells of the society were characterized by virtues typical of the Zaporizhian Sich – citizenship, respect for the law, equality, sociability, morality, and respect for one's own and others' dignity. Thanks to the efforts of K. Trylovsky, local Sich cells used Cossack clothing elements. Following the example of the Zaporozhian Sich, the inhabitants of the region had Cossack regalia. The nationwide Sich holidays incorporated the best traditions of the Cossack councils of the 16th – 18th centuries. A ceremonial procession was held, physical exercises were shown, and patriotic songs and speeches were made.

Dozens and hundreds of young residents of the region passed through the “Sich”, who retained the Sich's morals, high morality, and civic activism for the rest of their lives. They became the basis for the formation of the Ukrainian Sich riflemen, and took part in the liberation struggles of the Ukrainian people in 1918–1923.

Keywords: *Pokuttia, society, “Sich”, Kyrylo Trylovsky, Zaporizhian Sich, Cossack symbolics, tradition.*

Постановка проблеми. Для сучасного українського суспільства, зважаючи на останні політичні події у країні, особливої важливості

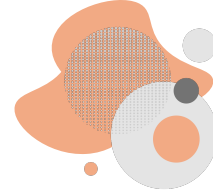

набувають історичні дослідження, пов'язані з нагромадженням та засвоєнням досвіду суспільно-політичної боротьби українців. Початок ХХ ст. ознаменований піднесенням національної свідомості галицької молоді. Напередодні Першої світової війни формується широка парамілітарна діяльність низки осередків українського пожежно-гімнастичного товариства «Січ». Зокрема, на Покутті був започаткований український січовий рух на Покутті, очільником якого був провідний політик, адвокат, публіцист, поет Кирило Трильовський (1864–1941).

Перша «Січ» заснована 125 років тому в 1900 р. у с. Завалля Снятинського повіту через 125 років після знищення у 1775 р. російським царатом останньої Запорозької Січі. Справжньою метою існування «Січей» у досліджуваний період було відродження серед українців історичних традицій, виховання патріотичної молоді, освіти селянства. Важливим складником у цьому процесі стала праця осередків цього товариства, які увібрали у своїй діяльності традиції устрою Запорозької Січі XVI – XVIII ст. з її демократичними засадами.

Покуття окреслене територіями Коломийського і частини Івано-Франківського району Івано-Франківської області, до складу якого на той час входили Коломийський, Снятинський, Городенківський і Товмацький (Тлумацький) повіти Австро-Угорської імперії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У контексті вивчення українського молодіжного руху початку ХХ ст. на території Австро-Угорщини торкалися діяльності українського пожежно-гімнастичного товариства «Січ» І. Андрухів [1], О. Вацеба [2], М. Трофим'як [3]. Вагомий внесок у дослідження окремих аспектів січового руху на Покутті здійснили І. Монолатій [4], П. Костючок [5–6], П. Арсенич [7], С. Галемчук [8]. Проте найбільше уваги приділив висвітленню цієї проблеми дослідник Микола Гуйванюк [9–10]. Зокрема, він торкався вивчення вкладу Кирила

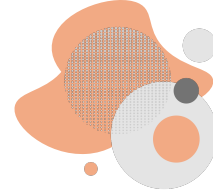
Трильовського у поширенні козацьких традицій і символіки XVI – XVIII ст. в українському січовому русі на території краю на початку XX ст. [11]. Цей аспект дослідження діяльності українського пожежно-гімнастичного товариства «Січ» знаходиться у полі зору А. Сиви [12–13] та одного із співавторів цієї статті [14].

Український січовий рух початку XX ст. та постать його організатора знаходиться у полі зору всеукраїнських і регіональних науково-практичних конференцій, які проводяться на території Покуття. Слід виділити конференції присвячені 95- 100-, 115- і 125-річчю заснування першого осередку пожежно-гімнастичного товариства «Січ» у с. Завалля Снятинської міської територіальної громади Коломийського району Івано-Франківської області [15] та пам'яті організатора січово-стрілецького руху в Галичині Кирила Трильовського [16–17].

З вивчення цієї проблеми найціннішим джерелом є спогади самого Кирила Трильовського, який детально описав складові українського січового руху на початку XX ст. [18].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Відмітимо, що попри численні наукові розвідки про український січовий рух в Галичині на початку XX ст., зокрема і на території Покутті, та вклад в його розгортання Кирила Трильовського, залишається малодослідженою темою вивчення проникнення козацьких традицій і символіки XVI – XVIII ст. на територію краю. Окремої уваги потребує ретельне дослідження появи і поширення козацького змісту емблем, печаток, одностроїв, відзнак, нагород, прапорів на території Покуття початку XX ст. та вплив їх на формування національної свідомості місцевого населення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є вивчення вкладу Кирила Трильовського у поширенні

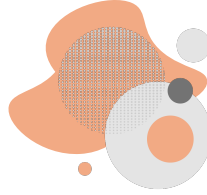
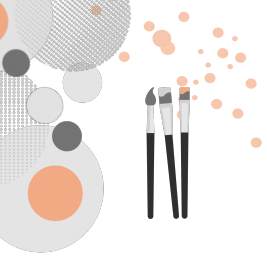

козацьких традицій і символіки XVI – XVIII ст. в українському січовому русі на Покутті початку XX ст.

Методологія дослідження базується на принципах історизму, об'єктивності, науковості, системності. У статті застосовано як загальнонаукові, так і спеціальні наукові методи, зокрема порівняльно-історичний (за допомогою опрацьованих джерел для вивчення пропагування козацьких традицій і символіки XVI – XVIII ст. в українському січовому русі на Покутті початку XX ст.), аналітично-типологічний (для дослідження елементів козацької минувшини: січових одностроїв, марок, прапорів початку XX ст.), історичної реконструкції (для відновлення та відтворення минулих подій історії України XVI – XVIII ст. через проведення за сприяння Кирила Трильовського загальнокрайових січових свят на Покутті початку XX ст., які увібрали в себе найкращі козацькі традиції), статистичний (для збору, обробки, аналізу та інтерпретації статистичних даних, пов'язаних з історією Покуття, кількісних показників щодо проведених січових свят на території краю на початку XX ст., тощо).

Завдання статті: з'ясувати передумови вибору козацьких традицій в організації січових товариств краю; охарактеризувати запропоновані Кирилом Трильовським головні принципи і засади козацького самоврядування; показати особливості формування ним козацької символіки XVI – XVIII ст. у січовому русі; висвітлити перебіг організованих К. Трильовським загальнокрайових січових свят на Покутті початку XX ст., які увібрали в себе найкращі козацькі традиції.

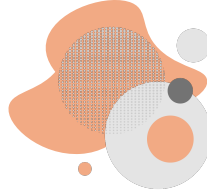
Виклад основного матеріалу дослідження. З другої половини XIV ст. Покуття перебувало у складі Польщі. Після заснування Молдавського князівства воно довгий час було тереном боротьби між нею і Польщею. Трагічною сторінкою в історії краю стало його плундрування у XVI – XVII ст. і турецько-татарськими завойовниками.

Європейські картографи часто позначали Покуття на своїх мапах кінця XVI – першої половини XVII ст. Проте особливу зацікавленість містить спеціальна мапа України, укладена Г.-Л. де Бопланом в 1650 р. Її назва – «частина України, що її по-народному називають Покуттям» (*Ukraine pars, quas Rokutia vulgo dicitur*). На ній французький картограф позначив 465 населених пунктів краю [19, с. 10; 20, с. 106–107].

Вибір козацьких традицій в організації січових товариств Покуття на початку XX ст. несе за собою глибоке історичне підґрунтя. На початку новочасної доби, у XVI – XVIII ст., запорізькі козаки неодноразово проникали на територію краю. Під час наростання селянсько-козацької боротьби на Правобережжі в кінці XVI ст., викликані повстанням К. Косинського і С. Наливайка, на початку 1590 р. запорізькі козаки перебували на Галицькому Поділлі, що з північного сходу межувало з Покуттям. Вдруге тут побували козаки Северина Наливайка в липні-серпні 1594 р. Закарбувалася у пам'яті місцевих жителів подія, пов'язана з походом на Покуття запорозьких козаків під керівництвом полковника Топорівського навесні 1613 р., які перебували у місті Коломия. Покуття також стало центром розгортання повстання 1648 р. під проводом Семена Височана в часи Хмельниччини середини XVII ст. [19, с. 94–98]. Напередодні знищення останнього осередку Запорозької Січі у 1771 р. сто кінних козаків знищили загін з п'ятисот конфедератів, які грабували жителів Покуття [21, с. 69–70].

Окремі жителі краю були нащадками козаків, які пам'ятали про своє родове коріння. Не випадково, і сьогодні в селі Заріччя Делятинської селищної громади Надвірнянського району Івано-Франківської області, яке межує з Покуттям, знаходяться вісім вулиць-сотень. Краєзнавець М. Клим'юк вважає, що таким чином місцеві жителі у протистоянні із польською владою, здійснюючи поділ села на сотні, демонстрували свою українськість, спорідненість з козацтвом, з Великою Україною [22]. Микола Гуйванюк

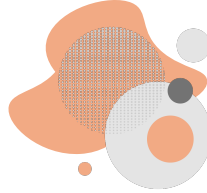
зауважує, що у с. Завалля, де була створена перша новітня «Січ», побутує легенда про заснування цього населеного пункту вихідцями із Запорозжя [11, с. 62].

Вагомий внесок у розбудову «Січей» на Покутті здійснив Кирило Трильовський. Він розпочав створення осередків пожежно-гімнастичного товариства «Січ», взявши за зразок устрій Запорізької Січі з її демократичними засадами [19, с. 130].

Кирило Трильовський став упорядником статуту першої заснованої «Січі» у с. Завалля Снятинського повіту, який був затверджений владою 8 березня 1900 р. За його основу взято статuti польського та українського «Соколів» [9, с. 73]. Документ складався з 22 параграфів, частина з яких ототожнювалась з демократичними принципами козацького самоврядування. Зокрема, загальні збори «Січі», які були найвищим керівним органом товариства, скликалися один раз на рік. У свою чергу, січова старшина засідала раз на місяць та мала козацькі назви кошовий, осавул, обозний, скарбник, писар, а також чотири «четарі». Протягом звітнього року на загальних зборах заслуховувалася діяльність старшини [18, с. 14].

Для «Січей» Покуття важливим було дотримання таких засад: громадянськість, рівність і товаришність. Як і колись запорізькі козаки, січовики один одного називали товаришами. Практична робота осередків січового товариства базувалася на чотирьох китах: відкидання насильницької дії; плекання соборницьких прагнень; моральність, чесність, пошана своєї і чужої гідності; вільнодумство [23, с. 92–93].

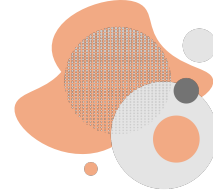
Кирило Трильовський розробив особливі січові однострої. Притягальним для сприйняття були відзнаки січових товариств – ленти. Січовики і більша частина старшини прикрашали свій одяг темно червоною (малиною) лентою, шириною 10 см, тільки у кошового і хорунжого її ширина становила 12 см. У членів січової старшини ці козацькі атрибути

вирізнялися різнобарвністю кольорів. Різнокольоровими були ленти старшини. Так, у кошового вона була синьо-жовтою, осавула – синя з жовтими смугами по боках шириною 1,5 см., обозного – зелено-червона, писаря – синьо-червона, скарбника – жовто-червона. Четарі носили червону ленту, з півтора сантиметровими «пасками» (смугами) по боках різного кольору. Лента хорунжого – синьо-жовта-синя, сурмача і барабанщика – чорна з червоними пасками по боках. Помічники, які не входили у склад січової старшини, зодягали сині ленти. На лентах, які виготовлялися з вовни, обов'язково мав бути напис жовтого кольору «Січ» з вказівкою назви населеного пункту [18, с. 14–15; 24, с. 290–291].

Оригінальністю відзначався зовнішній вигляд січовиків. У січових одностроях були увібрані елементи козацького та традиційного галицького одягу. Так, потрібно було притримуватись канонів одягання народної ноші свого села. Обов'язковий атрибут ноші січовика – дерев'яний топірець (традиція пов'язана з опришківським рухом). На капелюсі або шапці члена товариства припиналося червоне перо і восьмикутна металева зірка («зоря»), у середині якої дві руки тримали серп – символ селянських робочих рук, обабіч серпа витиснені букви «Р.П.» (Радикальна партія) [18, с. 15].

Однострій січовиків доповнювався новими відзнаками. Про кошового осередку пожежно-гімнастичного товариства «Січ» у с. Жаб'є Юрія Соломійчука-Юзенчука писав, що той носив на грудях дві медалі, одну із зображенням Тараса Шевченка, другу з Богданом Хмельницьким: «Коли він (Юрій Соломійчук-Юзенчук. – *Авт.*), бувало, зі своїми двома-трьома товаришами влетить до мого мешкання в Коломиї, в руках сталеве бардака, на грудях одна медаля з [Тарасом] Шевченком, а друга з [Богданом] Хмельницьким, малося враження, що це якийсь Перебийніс або Нечай, отаман народних повстанців!» [18, с. 36].

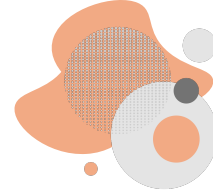

Кирило Трильовський докладав багато зусиль у справі розповсюдження марок серед осередків «Січі» на Покутті. Дослідник Андрій Сова відзначає, що випущені вони були з метою зібрання коштів на організаційні потреби та пропагування ідей товариства. Використовувалися марки у повсякденній роботі січових товариств, а саме: написання листів, оформлення документації, на одностроях, зокрема парубки наклеювали їх на стяжки для капелюхів, дівчата носили з квітками в голові [12, с. 199–200]. Крім того, січові марки можна було приклеювати на квитки на вечорниці, чи продавати під час різних заходів [25, с. 89–90].

На марках розмірами 17 x 23 мм зображали не тільки січову емблему та громадсько-політичних діячів XIX ст. Тараса Шевченка, Михайла Драгоманова, але й козацьких ватажків XVIII ст., зокрема національного героя Коліївщини Івана Гонту. Ціна однієї марки становила 2 сотики. Всього їх було випущено п'ять різновидів двох кольорів рожевого та бронзового [12, с. 200].

За задумом К. Трильовського, січовою організацією в 1912 р. видано ще декілька випусків марок, на яких присутня емблема товариства «Січ». Серед них марки із зображенням козацького вершника на коні в гетьманському вбранні та козака з люлькою. Усі марки були трьох кольорів: яснобронзового, зеленого та ультрамаринового. На них присутній підпис «Український Січовий Союз» [26, с. 4].

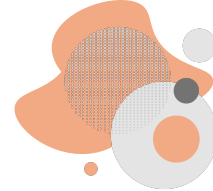
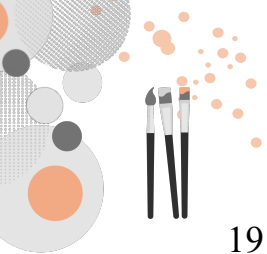
Кирило Трильовський важливе значення у січових товариствах надавав прапорам. Спочатку через перешкоди влади статут «Січі» не містив параграфів, які б регламентували використання організаційного прапора. Однак К. Трильовський всіма можливими шляхами намагався масово їх ввести у використання. А. Сова зауважує, що застосування прапорів січовими осередками було непоодиноким явищем, а за намісника Галичини М. Бобжинського (1908–1913) стало масовим [12, с. 200–201].

У 1903 р. у календарі «Запорожець», який редагували Кирило Трильовський та Іван Чупрей, подано опис січового прапора. Його мали використовувати січові товариства як зразок для створення відповідної атрибутики. За цим описом, хоругва мала розмір 120 x 200 см. З лицевого боку на малиновому полотнищі було зображення одного з видатних українських державних чи громадсько-політичних діячів, серед них могли бути зображеними і козацькі гетьмани та полковники XVII – XVIII ст. Богдан Хмельницький, Іван Богун, Іван Виговський, Петро Дорошенко, Іван Мазепа. Під зображенням напис «Січ в...» (замість крапок – назва місцевості). На зворотному боці хоругви – січовий знак: «восьмикутна зірка, у середині якої зображення двох рук, які в «братерській злуці» тримають серп. Також на цій стороні був поміщений напис «В єдності сила!», «Бодрім ся!» та інші. На держак хоругви над полотнищем під гострою посрібленою чи позолоченою верхівкою прив'язувалось синьо-жовту стрічку з відповідним вишиваним написом. Держак хоругви становив 3,5 метри [27, с. 94].

Кирило Трильовський дотримувався думки про те, що на січових прапорах не варто використовувати зображення святих. На його переконання, по-перше, святі мають право зображати тільки на церковних хоругвах; по-друге, «малювати на січових прапорах святих, – се не лише глупе, але прямо нерелігійно. Се ж не означає великої пошани для святця, коли єго таскає ся на получені з танцями фестини і т. ін.» [28, с. 224–225; 29, с. 160].

Більшість осередків товариства «Січ» на Покутті дотримувалися вказаних Кирилом Трильовським рекомендацій. Так, прапор січового товариства у с. Красноставці Снятинського повіту мав з одного боку зображення гетьмана Петра Дорошенка [18, с. 26]. На прапорах були вишиті назва коша і місцевості, в якій він діяв. «Січ» с. Камінне Надвірнянського повіту, що межує з Покуттям, мала на прапорі зображення гетьмана Івана Мазепи. Про це так згадував М. Гільтайчук: «Пригадується, що десь року

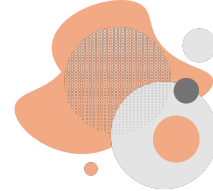
1911 або 1912 відбувся величавий Здви́г, в якому взяло участь велике число Січей та радикальної еліти, між ними й послаи до австрійського парламенту. Велика площа толоки під селом зацвіла строкатим селянським одінням, а вгорі майоріли січові прапори. Між ними найкращий села Камінного – малинового цвіту, на якому з одної сторони красувався великий портрет гетьмана Івана Мазепи, на другій дві руки держали кріпко серпа. Цей прапор переховувався ще до останніх часів» [30, с. 601]. Повітова «Січ» в м. Коломії теж мала на прапорі зображення Івана Мазепи.

Велику кількість зображень на січових прапорах виконували місцеві художники-аматори, зокрема і жителі Покуття. Щоправда, вони були не завжди високої мистецької вартості. Проте окремі керівники осередків пожежно-гіннастичного товариства «Січ» наймали для цієї справи професійних художників. Одним серед них був Ярослав Пстрак, родом з покутського містечка Гвіздець, автор прекрасних картин з життя селян на Покутті [18, с. 26].

Кирило Трильовський пропонував під час відкриття січових свят запровадити урочистий виніс клейнодів із звучанням поряд козацького маршу. Проте цю ініціативу не вдалося реалізувати в життя через початок Першої світової війни [18, с. 26].

Ще одна цікава внесена Кирилом Трильовським традиція – найактивнішим діячам січового руху надавати право додатково носити прізвище одного з героїв-запорожців. Так, кошовий села Іллінці Снятинського повіту Іван Мойса отримав козацьке прізвисько Гонти [18, с. 26]. Організатор спортивних змагань керування човнами на річці Дністер у с. Петрилів Товмацького повіту Гринь Забитовський мав прізвисько Чайка [31, с. 185–188].

Покуття стало центром організації повітових і загальнокрайових січових свят. Усі вони проходили за сценарієм козацьких дійств,

організатором яких був Кирило Трильовський. Виокремимо перебіг повітового свята у м. Снятині (1904 р.) та двох останніх загальнокрайових січових торжеств у м. Коломії (1909 р.) і м. Снятині (1912 р.).

Урочисто пройшло повітове січове свято 31 липня 1904 р. на передмісті Балки м. Снятин. Вели віче очільники січового руху К. Трильовський і І. Дутчак та письменник В. Стефаник. Народні збори закінчились співом патріотичних козацьких і січових пісень. Після цього відбувся похід з Балок до сусіднього с. Микулинці. Відбулися показові виступи осередків товариств «Січ» Залуччя, Тростянець, Іллінці, Джурів, Микулинці й інших довколишніх сіл. Місцева влада старалася протидіяти проведенню свята. Не дозволялося одягати січові відзнаки. Особливо прискіпливе ставлення було до тих січовиків, які могли мати при собі топірці. Так, у членів осередку «Січ» з с. Устя Снятинського повіту поліція ще при вступі в м. Снятин вилучила «23 штуки цієї “небезпечної зброї”» [32, с. 23].

Урочистим виявилось загальнокрайове січове свято які відбулося 31 травня 1909 р. у м. Коломії і було присвячене 200-річчю Полтавської битви. Звучали пісні на козацьку тематику, одна з яких прославляла гетьмана І. Мазепу:

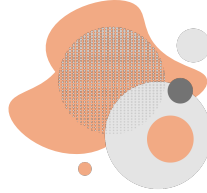
Слава, слава, слава Мазепо!

«Січ» іде, «Січ» іде, «Січ» іде з Чорногори!

Україна встає, Україна гуде –

«Січ» іде і клекоче як море!..

Під час підготовки до цього січового дійства Кирило Трильовський звернувся до українського патріота в м. Катеринодарі (сьогодні м. Краснодар російської федерації) з проханням прислати музичні ноти для оповіщення вигуку, яким колись запорізькі козаки скликували військову раду. Музичний інвентар надійшов вчасно і переданий диригентові міського оркестру м. Коломії [18, с. 44].

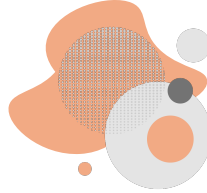

Оригінальною виявилася урочиста хода «Січей» під керівництвом наказного отамана Івана Сандуляка, яка була проведена після святкового концерту. І. Сандуляк їхав на коні з позолоченою булавою в руці. Поряд з ним на конях перебували отамани повітових «Січей» Покуття і Буковини та керівники «Головного Січового Комітету» із срібними пірначами в руках. На великому майдані поблизу р. Прут січовики виконували спортивні козацькі вправи. Невідомий автор газети «Хлопська правда» захоплено відзначав: «Гетьман Мазепа з прапору Повітової Січі в Коломійі здивовано глядить на це козацьке завзяття, радується око, що козацька охота і по 200 роках не пропала...» [33, с. 1–3].

Шосте загальнокрайове січове свято, яке відбулося 12 липня 1912 р. у м. Снятині, розпочалося з урочистої ходи у передмісті Балки. Очільник походу, наказний отаман Микола Корж тримав у руці січову булаву. Поруч з ним на коні в січовім однострою і з топірцем в руках їхали Кирило Трильовський і командант січових вправ Дмитро Федасюк. На Балках січовиками були показані фізичні вправи, звучали промови і патріотичні пісні [34, с. 125–126].

Серед запрошених гостей звернув на себе особливу увагу «гість із Запоріжжя», делегат «Просвіти» з села Мануйлівка Катеринославської губернії Хома Сторубель [18, с. 49–50]. Дмитро Дорошенко відзначав, що «поява гостя-селянина з Наддніпрянської України» (Хоми Сторубля. – *Авт.*) у справжньому козацькому одязі «зробила на з'їзді сенсацію» [35, с. 177].

Батько «Січі» Кирило Трильовський, маючи поетичний хист, став автором першої пісні-маршу «Гей, там на горі Січ іде». Він під псевдонімом Клим Обух опублікував низку популярних поетичних творів «Січова пісня» («На улиці сурма грає»), «Січова пісня» («Ой зацвила черемшина, з неї цвіт приупав...»), також автор текстів маршових пісень «Про Січ славу – Запороже...», «Гой, Чорногора зраділа!...» [36, с. 427].

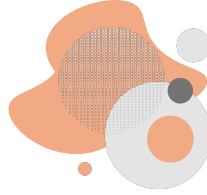

Під його орудою праці на козацьку тематику друкувалась в газетах «Громадський голос», «Буковина» та січових виданнях «Отаман», «Зоря», «Січові вісті», «Запорожець». У них містилися відомості про славні сторінки української козацької минувшини.

Висновки. Отже, козацькі звичаї і традиції, які увібрали в себе українські січові товариства Покуття, пов'язані з проникненням запорізького козацтва на територію Західної України у кінці XVI – XVII ст. Жителі краю передавали легенди про перебування козаків на Покутті. Чимало з них були нащадками козаків і пам'ятали свій козацький родовід. В окремих селах краю збереглися навіть вулиці-сотні, демонструючи таким чином свою українськість, спорідненість з козацтвом, з Великою Україною.

Своєрідним центром продукування січових ідей на території Східної Галичини на початку XX ст., а отже і поширення козацьких традицій і символіки XVI – XVIII ст., стало Покуття. Активно долучився до розробки та впровадження цієї справи «батько» січового руху Кирило Трильовський. Під його орудою, незважаючи на постійні перешкоди та заборони влади, було розроблено й втілено в життя проекти всієї потрібної атрибутики, в яких були присутні елементи козацько-гетьманської доби. Завдяки старанням К. Трильовського місцеві січові осередки використовували козацькі елементи одягу, важливе значення надавалось зовнішньому оформленню – за прикладом Запорозької Січі жителі краю мали козацькі клейноди. Загальнокрайові січові свята увібрали в себе найкращі традиції зібрань козацьких рад XVI – XVIII ст. – здійснювалась урочиста хода, показувались фізичні вправи, звучали патріотичні пісні і промови.

Використання козацьких традицій і символіки XVI – XVIII ст. в українському січовому русі на Покутті означеного періоду допомагало підкреслити історичну тяглість боротьби за свободу і незалежність. Січові товариства переймали військову дисципліну козаків, а ідеали козацтва –

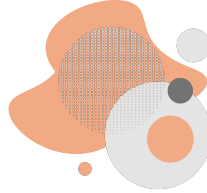

відвага, самопожертва, відстоювання прав – ставали ідейною підготовкою до участі у майбутніх збройних формуваннях, зокрема Легіону Українських січових стрільців. Козацька символіка у поєднанні з фізичним та військовим вишколом створювала психологічну готовність до оборони рідного краю.

Перспективними для подальших досліджень є вивчення досвіду створення і пропагування козацької символіки інших громадських утворень Галичини, зокрема «Сокола», спортивного товариства «Україна», Українського Спортивного Союзу та інших подібних товариств.

Список використаних джерел:

1. Андрухів І. Українські молодіжні товариства Галичини: 1861– 1939 рр. Івано-Франківськ, 1994. 72 с.
2. Вацеба О. Нарис з історії західноукраїнського спортивного руху. Івано-Франківськ: Лілея–НВ, 1997. 230 с.
3. Трофим'як Б. Гімнастично-спортивні організації в національно-визвольному русі Галичини (друга пол. XIX – перша пол. XX ст.). Тернопіль: Економічна думка, 2001. 694 с.
4. Монолатій І. Образ власного війська у становленні українського національного руху. *Лицарі рідного краю: січово-стрілецька традиція в історії, культурі та мистецтві України XX століття*. Коломия : Вік, 2007. С. 9–34.
5. Костючок П. Січово-стрілецька традиція на Гуцульщині на початку XX ст.: локальний аспект національного усвідомлення. *Лицарі рідного краю: січово-стрілецька традиція в історії, культурі та мистецтві України XX століття*. Коломия : Вік, 2007. С. 91–95.
6. Єгрешій О.І., Костючок П.Л., Райківський І.Я. Створення та діяльність товариств на Гуцульщині в кінці XIX – початку XX ст. як рушії української

національної ідентичності. *Вісник гуманітарних наук*. 2025. № 8.
<https://doi.org/10.5281/zenodo.15694617>

7. Арсенич П. Засновник «Січі» Кирило Трильовський. Івано-Франківськ: Лілея–НВ, 2000. 76 с.

8. Галемчук С. Український січовий рух на Галицькій Гуцульщині початку ХХ ст.: зміст та особливості. *Науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис «Галичина»*. 2022. Ч. 35. С. 140–162.
<https://doi.org/10.15330/gal.35.140-162>

9. Гуйванюк М. Січовий рух у Галичині й Буковині (1900–1914). Чернівці : Зелена Буковина, 2009. 254 с.

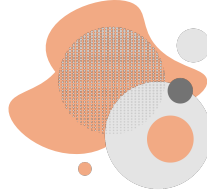
10. Гуйванюк М., Павлишин О. Кирило Трильовський – організатор і натхненник січового руху в Галичині й Буковині на початку ХХ ст. *Питання історії України. Збірник наукових статей*. Чернівці: Технодрук, 2008. Т. 11. С. 39–44.

11. Гуйванюк М. Козацькі традиції в січовому русі Галичини й Буковини початку ХХ ст. *Ямгорів. Літературно-краєзнавчий мистецький альманах*. Снятин : Видавничо-друкарська фірма «Прут-Принт», 2005. С. 61–65.

12. Сова А. Роль Кирила Трильовського у розробці символіки січового руху в Галичині. *Кирило Трильовський і січовий рух*. Коломия: Вік, 2014. С. 193–205.

13. Сова А. Взаємодія українських товариств «Сокіл», «Січ», «Пласт» і «Луг» у Галичині з органами місцевого самоврядування у контексті суспільно-культурної діяльності (перша третина ХХ століття). *Місьцеве самоврядування в Україні (ХХ – початок ХХІ століття): монографія / відп. ред. Михайло Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича*. Львів, 2023. С. 52–90. <https://doi.org/10.33402/ms.2023-52-89>

14. Королько А. Козацькі традиції і символіка у січовому русі Покуття початку ХХ ст. *Наукові праці історичного факультету Запорізького*

національного університету. 2011. Вип. XXXI. С. 112–117. URL: https://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/31/korolko.pdf

15. «Завальська «Січ» – початок масового руху національно-патріотичних сил за відродження української державності. Матеріали науково-теоретичної конференції. 25 березня 1995 року с. Завалля Снятинського району Івано-Франківської області. Снятин: Видавничий відділ «Над Прутом», 1995. 96 с.

16. Лицарі рідного краю: січово-стрілецька традиція в історії, культурі та мистецтві України ХХ століття. Матеріали Всеукраїнської науково-теоретичної конференції, присвяченої пам'яті організатора січово-стрілецького руху в Галичині, генерального отамана Українського січового союзу, голови Української Боевої Управи Кирила Трильовського, 17 травня 2007 р. / Упор., ред. І. Монолатія. Коломия : Вік, 2007. 312 с.

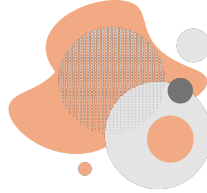
17. Кирило Трильовський і січовий рух. Матеріали наукової конференції «Кирило Трильовський і січовий рух» (Коломия, 6 травня 2014 р.), приуроченої 150-річчю від дня народження Кирила Трильовського та 100-річчя створення Легіону Українських Січових Стрільців. Коломия: Вік, 2014. 256 с.

18. Трильовський К. З мого життя... (Уривок зі спогадів). *Гей, там на горі «Січ» іде!* / Ред. П. Трильовський. Київ: ВІПОЛ, 1993. С. 13–77.

19. Покуття. Історико-етнографічний нарис. Львів: Манускрипт Львів, 2010. 456 с.

20. Королько А. Покуття на стародавніх картах Європи другої половини XVI – першої половини XVII ст. *Наукові праці : Науково-методичний журнал*. Вип. 127. Т. 140. Історичні науки. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2010. С. 106–112.

21. Петруняк М. Перебування запорожців на Покутті. *Городеницина. Історико-мемуарний збірник* / ред. М. Марунчак. Нью-Йорк Торонто Вінніпег, 1978. С. 69–70.

22. Клим'юк М. До історії села Заріччя. *Моє Заріччя над Прутом*. 2012.
URL: <https://zarichchya.org.ua/articles/7/63>
23. Коберський К. Дух «Січ». *Гей, там на горі «Січ» іде!* / Ред. П.Трильовський. Київ: ВІПОЛ, 1993. С. 92–95.
24. Марунчак М. Січковий рух Покуття і Городенщини. *Городенищина. Історично-мемуарний збірник. Факсимільне видання* / Наукове товариство ім. Шевченка. Серія Український архів. Т. XXXIII. Нью-Йорк – Торонто – Вінніпег, 1978. С. 290–303.
25. Товариші! *Запорожець. Календар на рік переступний 1904*. Коломия, 1903. С. 89–90.
26. Хомяк М. Каталог українських недержавних марок. Шарлеруа, 1987. 278 с.
27. Січові звичаї. *Запорожець Календар для народу на рік переступний 1904*. Коломия, 1903. С. 93–98.
28. Кл.[им] Об.[ух] [Трильовський К.]. У Січи, У Січи єднаймося брати! *Запорожець, календар для народу на рік переступний 1912* / Уложили К. Трильовський і І. Чупрей. Коломия, 1911. С. 224–225.
29. Соколи а Січи. *Запорожець Календар для народу на рік звичайний 1911* / [укл. К. Трильовський і К. Чупрей]. Коломия, 1910. С. 160.
30. Гільтайчук М. Історична довідка села Камінного. *Альманах Станиславівської землі. Збірник матеріалів до історії Станиславова і Станиславівщини* / [ред.-упор. М. Климишин]. Нью-Йорк – Париж – Сідней – Торонто, 1985. Т. II. С. 598–605.
31. Макух І. Січковий рух в Товмаччині (Уривок зі спогадів «На народній службі»). *Гей, там на горі «Січ» іде!* / Ред. П.Трильовський. Київ: ВІПОЛ, 1993. С. 185–188.
32. І. Повѣтове Сѣчове свято въ Снятинѣ. *Зоря*. 1904. Липень і серпень. Ч. 7 і 8. С. 21–24.

33. Клим Обух [Трильовський К.]. Четверте січове свято в Коломиї. *Хлопська правда*. 1909. Липень. Ч. 11. С. 1–3.

34. Харитон В., Тимофійчук М. Снятин над Прутом. Частина перша. Нариси історії міста та околиць від найдавніших часів до початку ХХ століття. Снятин: Видавничо-друкарська фірма «Прут Принт», 2003. 224 с.

35. Дорошенко Д. Мої спомини про давнє минуле (1901–1914 роки): Науково-популярне видання. Київ: Темпора, 2007. 272 с.

36. Королько А., Хороб С. Література. *ЗУНР, 1918–1923 : Ілюстрована історія*. Львів – Івано-Франківськ: Манускрипт-Львів, 2008. С. 426–440.